

Geloven in Jezus is nooit vanzelfsprekend!

(Studie bij de prediking uit Johannes 6:53-70)

J.C. Bette

Verbazingwekkende wonderen

Het zal je maar gebeuren, dat je ziet hoe een ernstig zieke jongen opeens rustig van zijn bed opstaat omdat de koorts plotseling is verdwenen en blijkt dat hij helemaal gezond is geworden...

Het zal je overkomen, dat iemand met een blij gezicht langs je heen loopt, van wie je weet dat hij al zijn hele leven verlamd is...

Je zult het toch meemaken, dat er brood en vis aan duizenden mensen om je heen en ook aan jou uitgedeeld wordt, dat uit een mandje met een paar broodjes en visjes komt...

Wonderlijk. Al die vreemde gebeurtenissen en nog veel meer genezingen en bevrijdingen blijken direct verband te houden met die prekende rabbi, Jezus van Nazareth... Het lijkt wel of de woorden van deze man een draagwijdte hebben die veel verder gaat dan wat wij met ons verstand kunnen begrijpen... Wie is hij toch? Wat moet ik met alles wat ik van hem zie en hoor? Wat hij doet is verbazingwekkend, maar zijn woorden zijn wel zeer hoog gegrepen... Hoor nu eens wat hij zegt:

'Dit wil mijn Vader: dat iedereen die de Zoon ziet en in hem gelooft, eeuwig leven heeft, en dat ik hen op de laatste dag uit de dood zal opwekken.'

Johannes 6:40vv.

Zoveel is wel duidelijk: met 'de Zoon' (van God) bedoelt Jezus zichzelf! En het zien waarover Hij spreekt, is niet een zien met je ogen, maar Jezus bedoelt een aandachtig, innerlijk zien, in geloof. Wie Hem in geloof voor ogen houdt, die heeft! eeuwig leven. Eeuwig leven spreekt niet van een als maar durende tijd, maar beschrijft het leven van een andere kwaliteit: Gods werkelijkheid.

Wie in Hem, dat is dus in Jezus Christus, de Zoon van de levende God, met vertrouwen 'gelooft', die heeft al dat nieuwe leven, dat Jezus mogelijk maakt en schenkt. En Jezus zelf bewaart dat nieuwe leven van jou nauwgezet, zelfs door de dood heen, namelijk door wie in Hem gelooft op te wekken op de laatste dag. Dat is het doel van God de Vader vanwege de Zoon met jouw leven: nieuw en eeuwig leven.

Ergerniswekkende woorden

De toehoorders gaan morren over Jezus, om Zijn (naar hun mening) aanmatigende woorden. Hun

aanvankelijke geestdrift (vs.14v.) en verlangen (vs.34) heeft plaats gemaakt voor wrevel en negatief onderling gefluister en gemompel (zie vs.43): ze nemen aanstoot aan Jezus' woorden (vgl. vs.61). Johannes, die dit alles beschrijft, spreekt nu niet meer over 'de menigte' zoals hij dat tot nu toe heeft gedaan (vs.22,24), maar over 'de Joden'. Deze benaming wordt door hem meestal gebruikt voor de vijandige joodse leiders en woordvoerders in Judea (zie bv. 1:19; 5:10,16,18). Nu noemt hij ook deze menigte zo, waarschijnlijk omdat zij zich wegens hun ongelof aansluiten bij de ongelovige Judeeërs. Ze morren uit ongelof, evenals hun voorouders tijdens de uittocht in de woestijn (zie Ex.16:2,7v.; 1 Cor.10:10), wat schrijnend is gezien hun eigen vergelijking van Jezus met Mozes in vs.31! Het gemor betreft met name Jezus' woorden 'Ik ben het brood, het uit de hemel neergedaalde'. Wat hierop volgt laat zien, dat ze helemaal niet ingaan op het feit dat Jezus Zichzelf aanbiedt als 'het brood' voor hen, maar ze vallen juist over het door Hem gestelde dat Hij een hemelse oorsprong heeft in plaats van een aardse afkomst (vgl. 1:14).

Als reactie op Jezus' woorden dat Hij uit de hemel is neergedaald, opperen de toehoorders als tegenwerping dat ze weten wie Zijn ouders zijn. Jozef had in Galilea gewoond en wel in Nazareth. Uit 2:12 (en Matt.4:13) kunnen we opmaken dat Jozef ten tijde van dit gesprek blijkbaar niet meer in leven is en dat Maria inmiddels in Kafarnaüm is komen wonen. De menigte kent de ouders van Jezus (of die van Jozef?): ze weten wie dat zijn of waren. Zodoende denken ze te weten wie Jezus is en waar Hij vandaan komt. Deze kennis is voor hen overtuigend bewijs dat Jezus een normale menselijke afkomst moet hebben. Vandaar de verontwaardigde vragende uitroep, waar ongelof uit spreekt: 'Hoe zegt Deze dan...?!' Er is klaarblijkelijk geen kennis van Jezus' goddelijke verwekking en het feit dat Jozef helemaal niet Zijn natuurlijke vader is. Het argument dat Jezus' ouders en familie bekenden zijn, wordt vaker gebruikt om Zijn hemelse oorsprong te ontkennen of althans in twijfel te trekken en niet te geloven (Matt.13:55-58, zie ook 1:46v.). Over het feit dat Jezus Zichzelf als het levende Brood aan hen aanbiedt, reppen ze met geen woord. Zijn door

hen veronderstelde menselijke afkomst maakt ook dat voor hen ongeloofwaardig. Reden temeer voor hun wrevel en gemor.

De Here Jezus bemerkt het gemor (vers 43). Hij kent de gedachten en onderlinge gesprekken van de mensen of Hij hun gefluister en gemompel nu hoorde en verstond of niet. Maar Hij gaat niet in op hun onderlinge geargumenteer. Zijn antwoord op vragen, die Hem niet eens persoonlijk zijn gesteld (het is een morren 'met elkaar'), bevat geen persoonlijke verdediging. Omdat Jezus verder wil gaan uitleggen wat Hij bedoelt en hoe de vork precies in de steel zit (vs.44vv.), spreekt Hij eenvoudig en duidelijk: 'Mort niet met elkaar!' Het gevolg van dit bevel wordt niet vermeld, maar het zal tot uitwerking hebben gehad dat de menigte verbaasd ophield met onderling morren en opnieuw naar Jezus ging luisteren. Zodoende kan Hij doorgaan met het leren over wat het komen-tot-Hem inhoudt.

Gods weg met mensen

Als Jezus het heilsplan van God nu verder gaat uitleggen, noemt Hij God in één adem 'de Vader, die Mij gezonden heeft' (vers 44); vgl. vs.32,37, 39). Heel scherp en duidelijk stelt Hij dat het werk van God, Zijn Vader, onlosmakelijk verbonden is met het in geloofsvertrouwen tot Hemzelf komen van de mensen.

De Vader, onmiskenbaar de God des hemels, is 'de zendende': Hij heeft Jezus uit de hemel naar de aarde gezonden om het heilsplan uit te werken. Het komen tot Jezus, de Zoon, kan alleen maar doordat de Vader met Zijn kracht 'trekt'. Dit werkwoord 'trekken' is waarschijnlijk een verwijzing naar Jer.31:3, waar in een profetie over Israëls herstel wordt gesproken van Gods liefde, omwille waarvan Hij het volk in zijn goedheid tot zich trekt. Van Zichzelf zegt Jezus dat Hij als de door-Zijn-kruisdood-heen verheerlijkte Heer allen die in Hem geloven tot Zich zal 'trekken' (12:32). Trekkend bewerkt God het komen tot Jezus; in dat trekkend inwerken op het innerlijk van mensen komt Gods exclusieve genade tot uiting. Het begin (het trekken van de Vader en van daaruit het komen tot Jezus) is tevens waarborg voor de voleinding van Gods heilsplan (nl. dat de Zoon wie gelooft zal opwekken op de laatste dag. Dat Jezus met een scherp 'niemand' begint, zet een onheilspellend uitroepeteken bij Zijn constatering dat de menigte die zijn wonderen heeft gezien,

niet tot Hem wil komen met volhardend geloof in zijn woorden (zie ook vs.35v.).

Er valt nog meer te zeggen over hoe dat heilsplan van God voltrokken wordt (vers 45). Het OT leert nog meer over hoe zij die zullen delen in dat heil, tot de Here Jezus zullen komen. Daarvoor verwijst Jezus met een 'er is geschreven' naar Jes.54:13. Daar luidt het Woord van God dat God Zélf de ware kennis van het heil zal geven; die is nodig voor eenheid en vrije omgang met de Messias. De Here Jezus geeft dit gedeelte vrij weer en past het toe op de situatie met de menigte nú: zó trekt de Vader mensen! Maar uit Zijn aanhef met het meervoud 'profeten' kunnen we opmaken dat dit niet alleen de heilsboodschap van Jesaja is, maar in feite van alle profeten (vgl. bv. ook Jer.31:33v.; Joël 2:23). Zo trekt God de Vader mensen: Hij zal hen Zelf onderwijzen. Ieder die dat hoort, die zijn oor in gehoorzaam geloof blijft richten op het onderwijs dat van Hem komt, die zal een 'onderwezene van God' zijn en zal aldus tot de Here Jezus komen. Blijvend 'horen' (geestelijk luisteren) opent de weg voor het 'leren' (het gehoorde aannemen), wat het 'komen tot Jezus' bewerkt (een discipel, volgeling van Jezus worden en blijven: mathētēs, 'discipel' heeft dezelfde stam als mathōn, 'geleerd hebbende'). Vgl. 1 Joh.2:27. Tegenover het 'wij weten wie Hij is omdat we Zijn ouders kennen' van de menigte, wat berust op eigen inzicht en kennis, stelt Jezus het trekken door de Vader, die het verstand verlicht, om zo Jezus te kennen en te erkennen als Degene die van de hemel komt.

Jezus zegt niet dat het 'van God geleerd zijn' en het 'van de Vader horen' iets is dat rechtstreeks, van aangezicht tot aangezicht gebeurt (vers 46). God is nooit door iemand gezien (zie 1:18; 1 Joh.4:12); dat is immers niet mogelijk voor een mens. Er is echter een uitzondering op het bovengestelde. Er is Eén die Zelf de Vader heeft gezien, d.w.z. die een persoonlijke, intieme omgang met de Vader heeft gehad. Dat is 'Hij die van God is', Hij die bij God vandaan is gekomen. We kunnen ook vertalen 'Hij die van Godswege is': Zijn oorsprong en wezen zijn met God, Zijn Vader, verweven. Uiteraard bedoelt Jezus Zichzelf met deze omschrijving. Het heeft dezelfde inhoud als 'Hij die van de hemel neerdaalt' (vs.32,33,38,41). 'Deze heeft de Vader gezien', zoals in dit evangelie vaak over en door Jezus gezegd wordt. Vandaar dat Jezus 'de eniggeborene van de Vader, bij de Vader

vandaan' wordt genoemd (1:14). Vandaar ook dat juist Jezus Degene is die de wil van de Vader komt volbrengen (vs.38-40), die gezonden is om het volk te laten horen en te leren over Gods heilsplan. Hij is de Middelaar tussen God de Vader en de mensen!

Voordat Jezus weer verder gaat spreken over *hoe* Hij het brood van het leven is (in vs.48vv.), sluit Hij eerst Zijn antwoord op het morren van de menigte af (vers 47). Met nadruk ('voorwaar, voorwaar, Ik zeg U', vat Hij alles wat Hij heeft gezegd over het komen tot Hem en de gevolgen daarvan nog eens krachtig samen: 'de in Mij gelovende heeft eeuwig leven'. Het 'geloven in Mij' omvat alles wat Jezus tot dusver heeft gezegd over het komen tot Hem: de Vader die de gelovende aan de Zoon geeft (vs.37,39) en die trekt (vs.44), de Zoon die de wil van de Vader aan de gelovige volbrengt (vs.38-40), de gelovige die hoort en leert (vs.45) en die in de Here Jezus gelooft (vs.29,35,40). Het gaat voor wat de mensen betreft om het persoonlijke geloof! Uiteraard is dat het geloof in de Here Jezus en Zijn Vader. Hij of zij die gelooft, 'heeft eeuwig leven' (vgl. vs.27,40). Daarmee vat Jezus samen wat Hij heeft gezegd over de gevolgen van het komen tot Hem: de gelovige zal nooit meer geestelijk hongeren en dorsten (vs.35), de Here Jezus zal de gelovige geenszins uitwerpen (vs.37) en niet verloren laten gaan (vs.39), maar opwekken op de laatste dag (vs.39,40,44). Zie voor de belofte van het 'hebben van eeuwig leven' ook 3:16,36; 5:24.

Hoe is Jezus het brood dat leven geeft?

Dan komt Jezus (vers 48) terug op de centrale uitspraak die Hij deed in vs.35, namelijk dat Hij het brood des levens is. In vs.48-57 gaat Hij uitleggen hoe Hij het 'brood van het leven' is. Omdat de Here Jezus deze woorden laat volgen op 'wie gelooft heeft eeuwig leven', is het voor de toehoorders duidelijk dat het eten van dat 'brood' persoonlijk geloof inhoudt en dat met 'leven' eeuwig leven bedoeld wordt. In de volgende verzen maakt Jezus duidelijk hoe Hij dat 'brood' is, wat Hij daarmee bedoelt en wat dat 'leven' betekent.

Nu komt Jezus terug op de vergelijking tussen het manna en het levende brood (zie vs.31-33). Heeft Hij al gesteld dat het levende brood van veel grotere betekenis is dan het manna, nu legt Hij het

verschil duidelijk uit. In dit vers (49) benadrukt Jezus de ene kant: de mensen die toen tijdens de woestijnreis het manna gegeten hebben, bleven niet leven, maar ze zijn gestorven. Je zou kunnen lezen 'en tóch zijn zij gestorven'. Het manna was spijze die verging, die slechts tijdelijk levenskracht schonk. Maar Jezus zegt hiermee nog meer, wat blijkt uit het feit dat Hij Zichzelf niet vereenzelvigd met de menigte. Hoewel ook Hij een jood is van geboorte, maakt Hij een duidelijk onderscheid door te spreken over 'uw vaderen' i.p.v. het samenbindende 'onze vaderen' (in vs.31, vgl. 4:20). Het sterven van de joden tijdens de woestijnreis was nl. meer dan een gewoon sterven. Het was een straf van God, vanwege hun ongehoorzaamheid en zelfs ongeloof (zie 1 Cor.10:3,5; Hebr.3:7-11,16-19). Kon het manna hen niet blijvend verlossen van honger (ze moesten het elke dag weer verzamelen en eten), ook kon het eten van het manna hen niet verlossen van het oordeel van God (Hebr.3:11), wat zich uitte in de straf dat ze stierven zonder het Beloofde Land binnen te gaan (Num.14:22-35).

Tegenover het manna staat 'dit Brood', nl. de Here Jezus als het levende Brood (vers 48-51). Dit is het 'uit de hemel neerdalende' brood. Het woord 'neerdalende' duidt op een blijvend neerdalen: God de Vader blijft voortdurend het leven-gevende-brood geven. Evenals het manna kan ook dit brood gegeten worden: voor het eerst spreekt Jezus nu over het 'eten' van het levende brood. Maar ging het bij het manna om een letterlijk eten, bij 'dit' Brood betreft het geestelijk eten en wel geloven in en komen tot de Here Jezus (zoals uitgelegd in de verzen hiervoor, vs. 36-47). In vs. 51-58 spreekt Jezus verder over het 'eten' van dit brood. Nu stelt Hij dat het levende brood uit de hemel neerdalende is, met het doel dat 'iemand' oftewel 'wie dan ook' daarvan ete, én dat degene die eet, dan ook nooit meer sterft. Dit is de grote tegenstelling met het manna. Dat de Here Jezus hierbij niet doelt op lichamelijk sterven, maar op de eeuwige dood, zien we ook in 8:51 en 11:25,26. In het volgende vers spreekt Hij dan ook over 'in eeuwigheid leven'!

Opnieuw stelt Jezus nadrukkelijk dat Hij het levende brood is (vers 51). Hij is niet alleen het brood dat leven geeft, Hij is Zelf het goddelijke leven! Hij is uit de hemel neergedaald toen Hij mens werd. Zo geeft Hij het leven aan wie wil 'eten'. Aan wie dan ook maar van Hem als het

levende brood eet, geeft Hij het geschenk van leven in eeuwigheid. Met deze eerste twee zinnen van dit vers vat de Here Jezus heel Zijn betoog tot nu toe samen. Nu voegt Hij een volledig nieuw aspect daaraan toe. Daarmee legt Hij uit hoe Hij dat brood is. Het levende brood is Zijn eigen 'vlees', d.w.z. het lichaam dat Hem bij Zijn menswording gegeven is (zie 1:14). Dat brood, nl. Zijn vlees en dus Zijn lichaam, zal Hij geven als een offer. In feite is dit een aankondiging van Zijn sterven en wel als het middel waardoor Hij levend brood zal zijn (zie ook 3:13-15). Jezus zal Zijn vlees als een offer geven 'ten behoeve van' het leven van de wereld. Alleen op die manier kan de geestelijk dode wereld weer tot leven gewekt worden. Daarvoor is de Here Jezus dan ook naar de wereld gezonden (Joh.3:16)!

Grote weerstand vanwege Jezus' woorden!

De opmerking van Jezus dat Hij Zijn vlees zal geven om het als eten aan te bieden, roept opnieuw heftige reacties op (vers 52). Deze woorden zijn voor de toehoorders tot grote aanstoot. Evenals hiervoor worden ze ook nu weer met de benaming 'Joden' aangeduid: ook nu reageren ze weer uit ongelof. In heel dit gesprek neemt hun wrevel en daarmee het conflict tussen hen en Jezus steeds meer toe: het aanvankelijk stellen van vragen (vs.25,28,30,34) mondt uit in onderling gemor (vs.41-43) en wordt nu zelfs heftig onderling geredetwist. Het werkwoord 'vechten, strijden' zal hier opgevat moeten worden als een heftig debatteren: er ontstaat een woordengevecht. De discussie gaat over de vraag hoe Jezus hen Zijn vlees te eten kan geven. Dat ze onderling debatteerden, kan betekenen dat ze het daarover niet eens waren met elkaar, maar ook kan het inhouden dat ze naar elkaar felle kritiek uitten op Jezus' woorden. Het is onduidelijk of hun reactie zo fel is vanwege het feit dat ze denken aan een letterlijk eten van Jezus' lichaam, dan wel omdat ze niet geloven dat een zelfopoffering van Jezus hen het ware leven kan geven. Het eerste is absurd, het tweede in hun ogen onmogelijk.

Wat is Jezus' vlees eten en zijn bloed drinken?

Jezus geeft nog geen direct antwoord op het 'hoe', maar Hij gaat duidelijk stellen dat het nodig is om 'Zijn vlees te eten', wil men eeuwig leven hebben. Dat dit een stellige voorwaarde is, duidt Hij weer aan met 'voorwaar, voorwaar, Ik zeg u', voor de vierde keer in dit spannende gesprek. In dit vers

(53) wordt de voorwaarde negatief gesteld ('tenzij gij ... hebt gij geen ...'), terwijl het volgende vers dit positief bevestigt ('wie ... heeft ...'). Spreekt Jezus in dit vers over 'het vlees van de Zoon des mensen', in het volgende heeft Hij het over 'Mijn vlees'. Omdat het over precies hetzelfde gaat, bevestigt Hij hiermee duidelijk dat Hij de Zoon des mensen is. Naast het 'eten van het vlees' noemt Jezus nu ook (nota bene) het 'drinken van Zijn bloed' als voorwaarde voor leven. Dit was temeer aanstotelijk voor de Joden, omdat de wet hun verbod bloed te nuttigen (bv. Lev.17:10-14). Jezus spreekt dan ook (uiteraard) niet over een natuurlijk ofwel letterlijk eten en drinken. Met deze *beelden* geeft Hij op overdrachtelijke wijze aan dat ieder die niet in geloof tot Hem komt en in volle levensgemeenschap met Hem verbonden blijft, 'geen leven in zichzelf heeft'. De laatste woorden houden in dat iemand die geen deel heeft aan de Here Jezus, gedoemd is sterfelijk te zijn! Immers, alleen één-zijn met Jezus geeft het leven.

Aansluitend bevestigt Jezus nu (vers 54) wie wél 'eeuwig' (echt en blijvend) leven ontvangen heeft. Dat zijn nl. zij die Zijn vlees eten en Zijn bloed drinken. Jezus gebruikt voor 'eten' nu en in de volgende drie verzen een werkwoord, dat meer specifiek de handeling van het kauwen, het eten vermalen aanduidt. Daarmee ligt niet zozeer de nadruk op het eten zelf, alswel het bewust tot zich nemen van het voedsel. Met het eten en drinken van Zijn vlees en bloed wijst Jezus dus op het door geloof één worden met Zijn leven. Zowel het Avondmaal met tastbare tekenen, als déze beelden van het eten en drinken wijzen op het geloof in Jezus' zelfopoffering. Het duidt op een verbondenheid met de natuur van de Here Jezus, door zich geestelijk blijvend te voeden met Hem! Het aspect van het blijvende geeft Jezus nogmaals aan met de laatste woorden, dat Hij diegene zal opwekken op de laatste dag.

De reden waarom hetgeen Jezus zojuist gezegd heeft waar is, legt Hij uit ('want') met de opmerking dat Zijn vlees waarlijk voedsel is en Zijn bloed waarlijk drank (vers 55). Wie zich geestelijk blijft voeden met dit voedsel, zal de volle realiteit van de levende gemeenschap met de Here Jezus beleven. Tevens houdt het 'waarlijk' in, dat dit voedsel geestelijke honger voorgoed stilt en dat deze drank geestelijke dorst voorgoed lest (vgl. vs.35). Wat Jezus in deze verzen zegt, heeft niet zozeer betrekking op het tot geloof

komen, het aannemen van Zijn zelfopoffering, maar meer op het leven vanuit dat geloof, dus het zich blijvend geestelijk voeden met alles wat Hijzelf is. Daar gaat Jezus hierna verder op in.

Dat het vlees van de Here Jezus ware spijs is en Zijn bloed ware drank, blijkt uit het feit dat het nuttigen daarvan levenseenheid geeft met Hem (vers 56). Degene die bewust, actief en blijvend eet en drinkt (twee deelwoorden die de blijvende aard aanduiden: 'de etende' en 'de drinkende') van Jezus' vlees en bloed wordt daardoor één met Hem. Het eten en drinken van Jezus' vlees en bloed is uiteraard figuurlijk bedoeld. Het spreekt over een geestelijke éénwording met Zijn persoon. Het wijst op een zich geestelijk voeden met wie en wat Jezus is, wat Hij gedaan heeft en doet en wat Hij gezegd heeft. Het houdt daarmee ook in: datgene gelovig aanvaarden en het vertrouwen daarin stellen voor de rest van je leven. De eenheid die degene die zo eet en drinkt van Jezus' vlees en bloed met Hem zal beleven, maakt de Here Jezus duidelijk met de woorden: diegene 'blijft in Mij en Ik in Hem'. Hiermee geeft Hij een bijzondere, innige en blijvende levensgemeenschap met Hemzelf aan. Later zal Hij dit aan Zijn discipelen verder uitleggen (15:1-8). 'Blijven in' wil zeggen 'één blijven met': de eenheid wordt nergens door verstoord of verbroken. Deze eenheid wordt bewust van beide kanten onderhouden: door degene die eet en drinkt (hij 'blijft in Mij') en door de Here Jezus ('Ik' blijf 'in hem').

Centraal in die eenheid met Jezus is het leven dat Hij geeft (vers 57). Dat leven is goddelijk; het gaat uit van de bron van alle leven: de levende Vader. Deze heeft de Zoon naar de wereld gezonden, d.w.z. met het doel dat Jezus de wil van de Vader zou doen (vgl. vs.38-40,44); daarbij heeft de Vader Jezus tot leven gewekt als mens (vgl. vs.42). Bovendien maakt Jezus duidelijk dat Hij leeft 'door de Vader': Hij die leven in Zichzelf heeft, heeft ook de Zoon gegeven leven te hebben in Zichzelf (zie 5:26). Deze twee waarheden over Zichzelf trekt Jezus door naar ieder die Zijn vlees eet en Zijn bloed drinkt. Maar nu zegt Hij het nog veel directer: 'die Mij eet'. Daaruit blijkt dat het niet alleen om Jezus' offerdood gaat, maar om het voortdurend 'eten' van Hemzelf. Het gaat om een blijvende levensgemeenschap met de Here Jezus. Evenals Jezus door de Vader leeft, zal ook degene die de Here Jezus 'eet', leven door Hem.

De ernst van Jezus' woorden

Jezus heeft nu duidelijk uitgelegd hoe Hij het levende voedsel geeft en is. Hoewel Hij in beelden heeft gesproken (brood, vlees en bloed, eten en drinken), moet het nu duidelijk zijn voor de toehoorders voor welke keuze zij staan. Met deze laatste woorden van Zijn toespraak vat Jezus alles nog eens samen; Hij keert daarmee weer terug naar het begin van het gesprek. Jezus begon het gesprek met de aansporing dat ze moesten werken voor het voedsel dat blijft tot in het eeuwige leven, het voedsel dat Hijzelf zou geven (vs.27). Nu bevestigt Hij dat 'dit' het uit de hemel neergedaalde brood is (zie vs.32v.,38,50). Het 'dit' ziet dan ook terug op alles wat Hij daarover gezegd heeft. Was de menigte begonnen met de vergelijking tussen de woorden van Jezus nu en het manna tijdens de woestijnreis (vs.31), Jezus vat hier het verschil samen door te stellen dat de vaders indertijd wel gegeten hebben van het manna, maar tóch gestorven zijn, terwijl degene die het brood eet waarvan Jezus gesproken heeft, in eeuwigheid zal leven. Daarmee bepaalt Jezus hen nogmaals bij een definitieve keuze: Zijn woorden en daarmee Hemzelf aannemen en geloven, zodat ze kunnen leven, óf Zijn woorden en daarmee Hemzelf verwerpen, zodat ze evenals hun vaders zullen sterven!

De woorden van vers 59 zijn een toevoeging van Johannes over de plaats waar het gesprek zich afspeelde en hebben het karakter van een afsluitende opmerking. Maar ze houden meer in dan alleen een mededeling. Wat Jezus gezegd heeft, heeft Hij 'lerende' gezegd, d.w.z. met de bedoeling om de menigte in Kafarnaüm (en heel Galilea) meer aangaande Hemzelf te onderrichten. Als leraar had Hij steeds veel gehoor gehad, maar tegelijk riepen Zijn leringen steeds conflicten op vanwege de radicaliteit waarmee Hij de toehoorders voor een keuze stelde. Dat Jezus te Kafarnaüm dit alles (vs.26-58) leerde in de synagoge voegt daar nu een bijzonder aspect aan toe. Door het ontbreken van het lidwoord ligt de nadruk te meer op de aard van de plaats: dáár, waar samenkomsten gehouden werden, in de officiële vergaderplaats van het joodse godsdienstige leven. Zodoende had dit gesprek het karakter van een openlijke ontmoeting met de joodse leiders van Kafarnaüm. Hiermee vormt dit gesprek dan ook een beslissend keerpunt in Jezus' optreden in Galilea, wat blijkt uit de reactie van velen (zie vs.60vv.).

Vele van Jezus' volgelingen verwerpen Hem!

Vanaf vers 60 tot en met 7:13 komen een aantal verschillende reacties op al het gesprokene aan de orde. Achtereenvolgens zien we de reactie van vele discipelen (vs.60-66), van de twaalf apostelen (vs.67-71), van Jezus' broers (7:1-9) en van Joden en menigten te Jeruzalem (7:10-13). De reacties van de eerste twee genoemde groepen volgen onmiddellijk op het voorgaande gesprek.

Is tijdens het voorafgaande gesprek al gebleken dat velen uit de menigte grote moeite hebben met Jezus' woorden, nu blijkt dat ook vele van Zijn volgelingen hetgeen Hij gesproken heeft niet kunnen aanvaarden. Het woord 'discipelen' wordt hier voor een bredere kring van mensen gebruikt, die Jezus voortdurend volgden; uit hun midden heeft Hij dan ook de twaalf apostelen gekozen. Zo getuigt Luc.10:1 over een tweede groep van zeventig en Hand.1:15 (welke situatie zich één jaar later afspeelt) over ongeveer 120 personen. Velen nu uit die kring van volgelingen hebben Jezus' woorden wel aangehoord, maar ze vinden het 'hard', in de zin van onverteerbaar. Door te zeggen 'wie kan het horen?' duiden ze aan dat ze het eigenlijk niet aan konden horen zonder hun oren dicht te stoppen: ze vinden hetgeen Jezus gezegd heeft onaanvaardbaar.

Of Jezus nu iets hoorde van hun kritiek of niet, Hij 'weet in Zichzelf' (een semitische manier van uitdrukken) dat verschillende van Zijn discipelen over Zijn zojuist gesproken woorden aan het morren zijn (vers 61; vgl. vs.41, 43). Met een goddelijke alwetendheid kent Hij hun gedachten en hun (onderling) gepraat. Jezus stelt hun nu een heel directe vraag: 'Geeft u dit aanstoot?' Hiermee raakt Hij het probleem in het hart. Het werkwoord (aanstoot geven) betekent letterlijk. 'ten val brengen, doen struikelen'. Steeds weer blijkt in het NT dat de weg van geloof in Jezus' zelfopoffering een struikelblok vormt voor met name veel Joden, zelfs van hen die aanvankelijk in geloof achter Jezus aangingen! (Vgl. 1Cor.1:23 1Petr.2:7,8.) Voor deze toehoorders is Jezus' radicale uitleg van de enige weg tot eeuwig behoud een valstrik, waarover hun ziel struikelt en misschien wel voor eeuwig valt (vgl. vs.66). Uit Luc.7:23 blijkt dat de Here Jezus al eerder treffend heeft gezegd: 'Zalig is wie aan Mij geen aanstoot neemt.'

Jezus heeft in het hieraan voorafgaande gesprek diverse malen gezegd, dat Hij als de Zoon des mensen neergedaald is uit de hemel om het eeuwige leven aan te bieden. Dat Hij daarvoor neergedaald is en Zichzelf als een noodzakelijk offer en zodoende als het levende voedsel aanbiedt, is voor de discipelen die Hij in het vorige vers aansprak, tot aanstoot: ze kunnen dat niet aannemen. Vandaar dat Hij nu (vers 62) een theoretische mogelijkheid stelt, die hen mogelijk tot andere gedachten zou kunnen brengen. Als de Zoon des mensen, Hijzelf dus, dan nu eens terug zou gaan, omhoog naar waar Hij oorspronkelijk was (bij de Vader in de hemel) en zij, die Hem nu niet als zodanig kunnen aannemen, dat met eigen ogen zouden zien gebeuren (letterlijk staat er 'aandachtig zien', vgl. vs.5) ...? We moeten het tweede deel van de vraag erbij denken: zouden ze Hem dan wél willen aannemen? Zou dat afdoende bewijs voor hen zijn om Zijn woorden te geloven? Hoe zou dan hun vergissing blijken!

Later zal Jezus dit met soortgelijke woorden stellen voor de Joodse Raad (Matt.26:64) en met een heel andere toon tot Maria en de discipelen (Joh.20:17). Ook in 3:13-15 spreekt Jezus over het opvaren van de Zoon des mensen naar de hemel in samenhang met het neerdalen daaruit én geloof in Zijn opoffering als de weg tot eeuwig leven. Het is Jezus er nu niet om te doen of sommigen van hen later daadwerkelijk getuige zullen zijn van Zijn hemelvaart. Hij maakt hun met deze vraag duidelijk, dat het best wel eens anders kan aflopen dan zij denken.

De sleutel tot het geheim

'De Geest is het, die levend maakt, het vlees doet geen nut; de woorden die Ik tot u gesproken heb, zijn geest en zijn leven.'

Met deze woorden (vers 63) geeft Jezus de sleutel aan om Zijn voor vele discipelen blijkbaar 'harde rede' te verstaan. Het verschil tussen wel en niet begrijpen en aannemen ligt in de manier waarop naar Zijn Woorden geluisterd wordt: door de Geest of enkel door het vlees. Het willen verstaan vanuit het vlees 'helpt niets'. Hier moet onder 'vlees' verstaan worden 'de mens zonder de Geest en zonder het eeuwige leven'. (In vs.51-56 spreekt Jezus over Zijn 'vlees' met een heel andere nadruk, nl. Zijn aardse leven en niet om te onderscheiden tussen vlees en Geest).

Als geestelijk dode mensen kunnen zij Jezus' woorden niet verstaan; maar het is de Heilige Geest die 'levend maakt' (vgl. vs.33). Ook in

3:5,6 maakte Jezus dit onderscheid. *Het eten en drinken van Jezus' vlees en bloed, waar Hij over gesproken heeft en dat het eeuwige leven bewerkt (vs.53-56), is dan ook een geestelijk eten en drinken: in geloof aannemen en uitleven door de Heilige Geest!* De Geest is het, die dat nieuwe leven wekt, voedt en onderhoudt. Zij die geloven, kunnen Jezus' woorden verstaan, omdat de woorden die Hij spreekt ('Ik' met nadruk) Geest zijn (vanuit de Heilige Geest i.p.v. vanuit het vlees, vgl. 1 Cor.2:12-16) en leven zijn.

'Maar er zijn sommigen onder u, die niet geloven. Want Jezus wist van den beginne, wie het waren, die niet geloofden, en wie het was, die Hem verraden zou.

Het 'maar' drukt de keerzijde uit van wat de Here Jezus zojuist heeft gezegd. De woorden die Hij gesproken heeft, zijn alleen in geloof, door de werking van de Heilige Geest te verstaan. De voorwaarde die daarbij voor de mensen geldt, is dus geloven: als waar erkennen en vertrouwen stellen in de Here Jezus. Nu stelt Jezus dat er 'sommigen' van de toehoorders niet geloven; daarom kunnen ze de woorden van Hem ook niet verstaan (vgl. 1 Cor.2:14). Dat hier sprake is van 'sommigen' is niet in tegenspraak met 'vele' in vs.60 en 66: het gaat er niet om hoever het betreft, maar dat een zeker deel van Jezus' volgelingen geen geloof stelt in Zijn woorden en daarmee in Hem. Johannes voegt als verklarende opmerking toe, dat Jezus vanuit Zijn goddelijke alwetendheid (zie vs.6 en 61) weet wie de ongelovigen (lett.: de nietgelovenden) zijn, alsook wie het is die Hem zal overleveren (vgl.13:11). Over deze laatste discipel, Judas, zal Hij zo meteen tot de twaalf spreken (vs.70-71). Nu noemt Johannes Jezus' weten hieromtrent alvast, omdat die overlevering een wezenlijk onderdeel vormt van Zijn opoffering. Jezus weet het al lang en maakt dat, door er steeds meer over te spreken, steeds duidelijker aan de toehoorders, met name aan Zijn discipelen. De tijdsbepaling 'vanaf het begin' zal duiden op de eerste ontmoeting die Jezus met de betreffende discipelen had: Hij doorzag hen meteen (vgl. 2:23-25).

Na zijn tussenopmerking bepaalt Johannes ons weer bij het slotwoord van Jezus aan de groep discipelen die aanstoot namen aan Zijn uiteenzetting over het brood des levens (vers 65). Jezus komt met een soort verklaring ('vanwege dit, daarom') terug op wat Hij al eerder gezegd

heeft, nl. dat niemand vanuit het vlees tot Hem kan komen: het moet hem van God de Vader 'gegeven zijn'. Hiermee doelt Jezus op Zijn woorden zoals beschreven in vs.44,45.

Is geloven een verantwoordelijkheid van de mens zelf (zie vs.29 en 35), de Here God is Degene die het wekt en de mens trekt. Daarmee stelt Jezus nog eens duidelijk, dat het aannemen van Hemzelf als het brood des levens geen zaak van verdienste is, maar louter en alleen een genadegave van God, Jezus' Vader. Is het geloof ten diepste een gave van God de Vader, daarmee geeft Hij ook hen die geloven aan de Zoon, zodat zij tot Hem kunnen komen (vs.37 en 39).

Een beslissend keerpunt

De uitdrukking 'van toen af' geeft het beslissende keerpunt aan. Het kan betekenen 'vanaf die tijd' of 'vanaf die gebeurtenis'. Het resultaat van Jezus' niet mis te verstane woorden is dat verschillende van hen die Hem tot nu toe gevolgd waren, afhaken. De gebruikte woorden wijzen op een definitieve breuk tussen die discipelen en Jezus. De woorden 'zij gingen naar achter' zullen we hier moeten opvatten als 'zij keerden terug', nl. naar wat ze hadden achtergelaten toen ze Jezus gingen volgen; en tot slot wordt gezegd dat ze 'niet meer met Hem wandelden', oftewel ze gingen niet meer met Jezus om. Hoewel dit niet uitdrukkelijk gezegd wordt, valt aan te nemen dat dit dezelfde discipelen waren die ook aanstoot namen aan Jezus' woorden en daarover morden (vs.60,61). Ook zullen zij degenen zijn geweest, van wie Jezus hun ongelof kende (vs.64). Zij waren tot hiertoe Jezus wel gevolgd, *onder de indruk van alles wat Hij zei en deed* (vgl. 6:2 en 7:31), *maar hun beginnend geloof strandde in ongelof vanwege het aanstotelijke van Jezus' zelf-opoffering als noodzakelijk geloofsfeit voor hun redding.*

Het christelijke geloof belijden

Heeft Jezus vanuit Zijn onderwijs aan de menigte over het levende brood (vs.26-59) daarover gesproken met velen uit de brede kring van Zijn discipelen (vs.60,61), vervolgens spreekt Hij nu de kleinere kring van 'de twaalf' aan op hun reactie! Het lijkt alsof zij de enige overgeblevenen zijn, die (nog) niet zijn weggegaan. Met de vraag 'jullie willen toch niet ook weggaan?' stelt Jezus de overgebleven discipelen voor een vrije keuze. Jezus maakt de twaalf, die zeer nauw met Hem

verbonden zijn, duidelijk dat blijven of weggaan voor hen een vrijwillige en bewuste keuze moet zijn. Dat de reactie van vele volgelingen zo negatief is uitgevallen (vs.66), zal voor de twaalf discipelen, die immers uit hun midden gekozen zijn, een trieste ervaring geweest zijn.

Nu komt het er ook voor henzelf, de leden van de kerngroep, op aan!

Degene die het antwoord geeft, is Petrus (zie ook in 1:42v.; 6:8). Zoals vaker gebeurt, is hij degene die spontaan en vol vuur het woord voert namens allen, gezien het 'wij'. Zijn antwoord is heel positief: zij willen Jezus blijven volgen. Deze reactie baseert hij deels op Jezus' woorden (dit vers) en deels op Jezus' Persoon (het volgende vers). Met overtuiging spreekt hij Jezus aan met 'Heer': niemand anders verdient die titel meer dan Hij. *Er is niemand naar wie ze toe zouden kunnen gaan, die zulke grote gaven en zoveel genade kan geven als Jezus.* Petrus begrijpt en gelooft daarbij dat ze alleen door het volgen van Jezus het ware leven kunnen ontvangen. Immers, Jezus heeft woorden van eeuwig leven: Hij spreekt die woorden, maar Hij geeft dat leven tegelijkertijd ook. Zijn woorden zijn leven, omdat ze gaan over het leven en over de weg tot het leven.

Het aannemen van en geloven in Jezus' woorden is fundamenteel voor het ontvangen van het eeuwige leven (vgl. 12:47-50).

Het tweede deel van Petrus' antwoord, dat een soort geloofsbelijdenis is, betreft de persoon van Jezus. Met de woorden 'wij hebben geloofd' en 'wij hebben erkend' drukt hij eigenlijk uit: het staat voor ons vast, ons standpunt is bepaald (vgl. 1 Joh.4:16). Over wat Petrus zegt over Jezus verschillen de handschriften nogal. De oudste tekst heeft 'de Heilige van God', de meeste handschriften hebben 'de Christus, de Zoon van de levende God'. De uitdrukking 'de Heilige Gods' voor Jezus heeft voor Petrus vanwege Jezus' toespraak diepe inhoud: Jezus is de Heilige van God, die bij God hoort en goddelijk is (vgl. vs.46); God heeft Hem geheiligd (apart gezet en toegerust) om de Messias te zijn (vgl. 10:36; 1:42). Uiteraard zijn ook de andere aanduidingen volledig waar en diep van inhoud: 'de Christus', 'Zoon van God', 'de levende (God)'

Was Petrus' antwoord een bemoedigende positieve belijdenis, hetgeen Jezus daarop nu zegt, (vers 70) is daarentegen nogal ontmoedigend voor de apostelen. Jezus blijft realistisch en brengt

daarom vanuit Zijn kennis (zoals Johannes ons al had aangegeven in vs.64) een correctie aan op Petrus' woorden. Het eerste deel van de vraag die Jezus stelt, is bedoeld als een bevestiging: Hij heeft heel bewust deze twaalf ('jullie de twaalf') uitgekozen uit de kring van discipelen (vgl. Marc.3:14-19; Luc.6:13-16). Hij heeft hen voor Zich uitgekozen: het initiatief ging van Hem uit en zo wil Hij tot Zijn doel met hen komen.

Maar dat Hij hen daarvoor heeft uitgekozen, is nog geen garantie dat zij daarom dan ook het eeuwige leven zullen ontvangen! Met Want dan benadrukt Jezus in het tweede deel van de vraag de tegenstelling des te meer: 'en één van jullie is een duivel' (vgl. 13:11,18). Deze ene zal zich daarom niet aansluiten bij de belijdenis van Petrus. Hij zal ook aanstoot nemen aan Jezus en zodoende niet in geloof tot Hem komen. Deze ene was wel door Jezus uitgekozen, maar niet door de Vader aan Hem gegeven (zie vs.39, vgl. 17:12). Dat Jezus hem 'een duivel' noemt (vgl. Matt.16:23), wil zeggen, dat diegene zich als een instrument door de duivel zal laten gebruiken (zie 13:2) en zodoende een 'kind van de duivel' is (zie 13:27, vgl. 8:44). Wat een ernst in deze woorden!

Jezus heeft niet gezegd wie diegene was en waarom hij een duivel was, ook al wist Hij dat wel. Voor de discipelen was dat daarom nog een grote vraag (vgl. 13:22-25). Maar Johannes deelt nu alvast wel de naam van diegene mee, alsook de reden waarom. Jezus sprak van Judas en wel de zoon van Simon Iskariot (vgl. 13:26). Deze laatste toevoeging is nodig, omdat nog iemand anders van de twaalf apostelen Judas genoemd werd (zie 14:22; Luc.6:16.). Johannes legt met nadruk uit dat 'deze' Judas van Simon Iskariot, degene is die Jezus zou gaan overleveren. Dat is de reden waarom Jezus hem een duivel noemde.

En als een dramatisch einde voegt Johannes daaraan toe: 'die één is van de twaalf'. Eens te meer benadrukt hij hiermee het conflict tussen Jezus en de Joden in Galilea. Naast velen uit de menigte die Jezus' woorden en daarmee Hemzelf niet willen/kunnen aannemen, hebben ook vele discipelen Hem nu de rug toegekeerd. Er is zelfs één van de twaalf die het nauwst met Jezus verbonden zijn, persoonlijk door Hem uitgekozen zijn, die niet in Hem zal geloven en Hem zelfs zal verraden.

Bij deze 'Studie voor de prediking' heb ik opnieuw ruim gebruik gemaakt van wat wij eerder schreven in de 17-delige Studiebijbel op het Nieuwe Testament (www.studiebijbel.nl). Zie voor andere studies: <http://www.regenboogveenendaal.nl>